

Svegs kyrka

Kyrkplatsen i Sveg har en obruten tradition från medeltiden. Det skall på den ha funnits fyra kyrkor. Den första byggdes i senare delen av 1000-talet av en ättling i 8:e led till Härjulf vid namn Ljot. Den andra kyrkan benämndes ”Svegs medeltida gråstenskyrka”. Vid ett åskväder den 3 juli 1563 brann den ner och ersattes av den tredje, 1500-talskyrkan, som i huvudsak var färdig 1568 och genomgick en större reparation på 1730-talet, men som revs 1847 för att ge plats åt den nuvarande kyrkan, den fjärde i ordningen.

Grunden till den nuvarande kyrkan började läggas 1824 under ledning av murarmästaråldermannen Jonas Åhlström, Gävle. Åhlström hade 1821 gjort ett förslag på ritningar till kyrkan. I detta förslag ingick också delar av den gamla kyrkans murar. Men på grund av oenighet bland sockenmännen och ointresse bland prästerskapet avstannade arbetet med den nya kyrkan.

1842 tillsattes en byggnadskommitté under ledning av kyrkvärden och sockenskrivaren Lars Zackrisson i Ytterberg som ordförande och kyrkvärden och nämndemannen Olof Mårtensson i Överberg. I maj 1845 påbörjades så arbetet men att uppföra kyrkan. Detta arbete leddes av kyrkbyggmästare Jacob Norin från Norrala i Hälsingland. Det stora kyrkobygget var sannolikt ett av de sista som genomfördes enligt den gamla bondekulturens arbetsorganisation med anor från medeltiden. Den 20 september satte man upp takstolarna och den 5 oktober samma år hölls den första gudstjänsten i kyrkan. Denna gudstjänst firade församlingen på ett provisoriskt golv med ett bord mitt i kyrkan.

Två år senare, den 20 oktober 1847, stod kyrkan färdig med målning och allt. Även bogårdsmuren var uppförd och planering av kyrkvallen var också klar. Det dröjde ytterligare två år innan kyrkan invigdes av kontraktsprost N Nordien från Revsund. Invigningen skedde den 7 oktober 1849. Den 15:e och 16:e augusti hade kyrkan avsynats av häradshövding C Gust Liljesköld med biträde av nämndemannen Jon Roelsson och Johan Olofsson från Vemdalen. Vid detta tillfälle mätte man också upp kyrkan. Längd 65 alnar (39m), bredd 30,75 alnar (18,45m) och 14 alnar högt (8,40m). Tornet är 11,5 alnar långt (6,9m), 14,75 brett (14,75m) och 66 alnar högt (39,6m). Grundmurarna, väggarna, till så väl kyrka som torn och sakristia är 3 alnar (1,8 m) tjocka. Värderingssumman för kyrkan och inventarierna fastställdes i syneinstrumentet till 41. 101 Rdr 31 öre. Med hänsyn till de små resurserna både i fråga om arbetskraft och kontanta

medel, måste genomförandet av detta kyrkobygge på så kort tid anses som en verklig bragd. Förklaringen till detta kan vi kanske finna i den utomordentliga organisationen samt att i en verklig offervilja tycks ha gripit befolkningen under byggnadssommaren 1845.

Kyrkan är en typisk 1800-tals kyrka med ett stort rymligt kyrkorum, torn med vapenhus i väster och sakristia i öster. På väggen ovanför huvudingången finns en ”krönt” metalltavla med uppgift om kyrkans ålder. Där står att läsa; ”Fullbordad i Kg Oscar I:s 4:de Reger:s År MDCCCXLVII.” Kyrkan är byggd i sten och huvudingången i väster en ingång på respektive södra och norra långväggen. De höga fönstren är, liksom fönstren över portalerna välvda i rundbågestil.

Kyrkan genomgick åren 1929-35 en grundlig både yttre och inre restaurering, varvid yttertaket, som tidigare varit belagt med träspån, belades med skifferplattor i mörkgrå färg. Tornrummet monterades in 1911 och urtavlorna byttes ut 1950 mot transparanta sådana med elljus bakom.

Den senaste restaureringen gjordes 1978-79. För att få ett rymligare och mera användbart kor tog man bort ett par bänkrader i de båda främsta kvarteren. Likadant gjorde man i de bakre kvarteren. Under läktaren byggde man upp en ny innervägg och på södra sidan i det nya utrymmet ordnades ett dop- och vigselkapell. Här monterade man också upp den gamla predikstolen (1649) från den tidigare kyrkan. Kapellet är också utsmyckat med ett flertal väggtextilier. På norra sidan utrustades kyrkan med handikapptolett och en spiraltrappa till läktaren sattes upp. Även på orgelläktaren tog man bort bänkar på dess norra sida, för att bereda större plats åt kyrkokören. Den förnämliga orgeln renoverades också vid detta tillfälle. Kyrkans innertak isolerades och kyrkan målades in- och utvändigt.

Tornets bottenvåning bildar vapenhus, från vilket trappor leder upp till tornkammaren och orgelläktaren. På dörren mellan tornkammaren och orgelläktaren finns en dörrspegel daterad från 1769 från gamla kyrkan uppmonterad. På den kan man läsa; ”Kom träden nu här in, att guds beslut afhöra, och rensen wäl ert sinn, samt hjerta, hog och öra, ifrån all lustars gny, på börens rökealtar, at säden eij i dy, må falla från ert psaltar. Än nådens dören öppen står, tänk syndare när du ingår, i denna Herrans boning; drög därför icke, battring gör, på det när ewighetens dör, tillstängs, du får förskoning. Anno. 1769. P T S : E W:.” De avslutande initialerna

syftar på snickaren Perh Tholsson och målaren Erik Wallin. I tornet finns monterat två stycken kyrkklockor. Storklockan är från 1683 och den mindre klockan kan man inte exakt datera men den är omgjuten 1814. För övrigt kan det nämnas att delar av altarpopsatsen till den tidigare kyrkan finns förvarad i tornet.

När man från huvudingången kommer in i kyrkan frapperas man av kyrkorummets rymd och de rena linjerna samt av det vackra och stämningsfulla koret, som domineras av den stora altartavlan. Tavlan är en kopia av altartavlan i Kungsholmskyrkan i Stockholm. Den är målad av professorn och direktören vid Konstakademien Fredrik Westin, som levde 1782-1862. Kopian, som alltså finns i kyrkan, är utförd av artisten Albert Blombergsson från Söderhamn och daterad 26/9 1848. Den konserverades 1935 av konservator Sven Dahlén, Stockholm. Altarpopsatsen, som omger altartavlan, består av fyra kolonner. Överst på dessa kolonner finns två figurer, den ena med en bok under armen, symboliserande Ordet. Den andra med knäppta händer lyfta mot höjden, symboliserar bönen.

Predikstolen på norra väggen, i empirestil, är rund och indelad i tre fält med allegoriska bilder i förgylld relief. Mittfältet framställer en kvinnofigur, som ett ankare vid ena sidan och ett kors på den andra och som med ena handen lyfter ett brinnande hjärta mot höjden, de tre attributen för hoppet, tron och kärleken. Bildfältet till vänster visar en ängel med lagens båda tavlor, symboliserande Gamla Testamentet. Det högra bildfältet visar en ängel med domsbasun och en brinnande fackla, symboliserande uppståndelsen och den yttersta domen. Under bokstödet finns ett änglahuvud av förgylld relief.

Kyrkorummets bakre del domineras helt av den stora och rymliga läktaren med den förnämliga orgeln. Orgeln är tillverkad av orgelbyggare Hammarberg, Göteborg. Orgeln invigdes i samband med gudstjänsten den 19 januari 1975. Det finns 25 stämmor i orgeln, två manualer och ett pedalverk. Totalt är det 1.782 pipor i orgeln. Förutom orgel finns det två ytterligare instrument i kyrkan, dels den lilla kororgeln och ett piano.

Liksom kyrkorna i allmänhet från samma tidsepok och i samma stil var också Svegs kyrka i sitt tidigare skick ganska kal och ödslig med de vitkalkade släta murarna och sin vita raka bänkinredning. Vid restaureringen 1929-35 skedde en väsentlig förbättring. Man lyckades på

ett pietetsfullt sätt tillvarata och arrangera en hel del inventarier från gamla kyrkan. Det gamla altarskåpet från 1623 sattes upp vid dopaltaret på södra sidan i koret. Altarskåpet är av kontinentalt östligt ursprung och sannolikt ett krigsbyte från någon av de svenska arméernas fälttåg. Det kommer förmodligen från något böhmiskt, sydtyskt eller polskt kloster. På vilka vägar det kommit till Sveg är inte känt, men det bör ha kommit hit före 1667, vilket år det användes som förebild till en altarprydnad för Älvros kyrka. Dopfunten i trä med en dopskål av mässing är en gåva från dåvarande överläkaren Ture Stenholm 1941. I koret finns också den gamla dopängeln skulpterad i trä. Vid uppgången till predikstolen finns en skulptur i trä föreställande Johannes Döparen, skänkt av provinsialläkare Folke Hultgren 1939. Väggtexilierna vid predikstolen med motivet evighetens sol med treenighetens symbol är skänkt av landsfiskal Olof Bromée 1940.

Vid den gamla kyrkans rivning skingrades många inventarier, men en del av dessa har senare återfunnits. I Ytterberg fann man fyra apostlabilder i en ladugårdskammare såsom väggprydnader och i en annan gård ett par profetbilder. Dessa fynd reoverades och sattes upp på kyrkväggen under läktaren. På den södra väggen uppsattes reliefbilden av den törnekrönte Frälsaren. Bilden hade ursprungligen ingått som en del av altaruppsatsen från 1700-talets första hälft.

Korfönstret utbyttes, vid reoveringen, mot glasmålningar utförda av artisten Per Månsson, Stockholm. Fönstret till vänster om altaret föreställer fottvagningen och den till höger om altaret föreställer Paulus omvändelse. Båda fönstren stod klara och invigdes 1933.

Vid restaureringen placerades också i golvet på vardera sidan i koret två gamla gravstenar. Den ena återfanns bland de stenhällar, som bildade trappan till kyrkans södra port, den andra stod tidigare rest mot kyrkans yttervägg.

1952 konserverades de båda tavlorna som funnits i den gamla altaruppsatsen från 1700-talet. Dessa tavlor hängdes upp på den norra väggen i närheten av predikstolen. Överst hänger själva altartavlan som föreställer Kristi korsfästelse i det ögonblick som han av upp andan och ett mörker sänker sig över jordens. Där finns också den predellamålning som fanns i altaruppsatsen. Den tavlan föreställer Jesu instiftande av nattvarden.

Kyrkan har fyra ljuskronor av malm från 1700-talet samt en av svarvat trä och järnsmide, inköpt 1846. I kyrkan och sakristian finns flera ljusarmar och ljusstakar från 1600 och 1700-talet, samt ett par ljusstakar av förgylld malm från tidigt 1800-tal. Vid kyrkojubiléet 1947 skänktes sex metalljusstakar.

Ingången i sakristian finns bakom altaret. Sakristian består av ett nedre rum med en öppenspis och ett övre rum som används som skrudkammare där de kyrkliga textilierna förvaras. Under sakristian finns en tunnel med vinkällare av gråsten, vilken nås genom en lucka i sakristians golv.

Kyrkan är mycket rik på textilier. Där finns tio mässhakar från äldre och nyare tid. Den äldsta mässhaken är tillverkad på 1400-talet, förmodligen i en tröndersk broderiverkstad i Nidaros, Trondheim. Den är tillverkad i myrtengrönt kyprat ylle. Det finns en mässhake av vinröd sammet, tillverkad 1669, med förhöjda applikationer i guld- och silverbroderi. Två svarta mässhakar från senare delen av 1700-talet förvaras också i skrudkammaren. Dessa två används numera inte i samma omfattning som tidigare. Utöver ovanstående mässhakar finns det flera från senare tid. I kyrkans ägo finns också två korkåpor och två dalmatiker. Av de åtta antependier som finns i kyrkan är sju från 1900-talet. Här finns även ett par brudpällar från senare delen av 1700-talet och tidigt 1800-tal. Två kollekt-håvar i vardera blått och gult siden från 1730. Två i svart sammet från mitten av 1800-talet och en av svart ylle från 1951 samt två av mossgrönt sammet, nyanskaffade 1967.

Text: Swen Tjäderborn

Utifrån källor:

Nils Bromée, En bok om Sveg och Härjedalen.

Per Gustaf Hamberg och Ulla Berlin-Hamberg, Kyrkor i Svegs Tingslag.

Svegs Kyrkoarkiv, Protokollshandlingar

Svegs kyrka, Inventarieförteckning.

Svenska kyrkan

HÄRJEDALENS PASTORAT